

Contents

Introduction 5

Chapter I *The criterion of economic effectiveness of social production under socialism and its internal structure* 8

- 1.1. The Production-Technical Efficiency 11
- 1.2. The Dynamism of Production-Technical Efficiency 14
- 1.3. The Ambiguity of the Criterion of Production-Technical Efficiency 16
- 1.4. Brief Summary from the Perspective of Mathematical Models of Production 19
- 1.5. The Satisfaction of Needs and Measuring of Social Utility 22
 - 1.5.1. Introductory Methodological Note 23
 - 1.5.2. Social and Individual Use-Value 26
 - 1.5.3. Use-Value and Social Utility (Utility Effect) 28
- 1.6. The Relative Method of Measuring the Utility - Explanatory Note 30
- 1.7. The Basic Relation under the State of Optimal Proportionality (General Equilibrium) 33
- 1.8. Two Basic Approaches to Measuring the Social Utility 35
- 1.9. Disequilibrium and the Pricing Processes 36
- 1.10. The Equilibrium Prices and the Rate of Utility 40
- 1.11. The Equilibrium Thinking under Disequilibrium Situations 43
- 1.12. The Dynamic Aspect and Relative Measuring 48
- 1.13. The Social Utility Ex Ante and Ex Post 49

Chapter II *The transition from extensive to intensive growth of production and the types of the process of intensification* 52

- 2.1. Production and Resources – Loosening of Mutual Ties 53
- 2.2. The Tradition to Predominantly Intensive Type of Development 55
- 2.3. The Theory of Intensive Development and the Economic Forecasts 58
- 2.4. The Criterion of Intensification and Intensive Economic Growth 59
- 2.5. Some Open Questions of Measuring the Rate of Intensification 64
- 2.6. Partial and General Intensification 67
- 2.7. Increasing the Quality of Products – An Intensive Growth Factor of the Production 70
- 2.8. The Classification of Stages (Zones) of Intensification of the Reproduction Process 74
 - 2.8.1. Zone I. Absolutely Extensive Development 75
 - 2.8.2. Zone II. Purely Extensive Development 77

- 2.8.3. Zone III. Predominantly Extensive Development 78
- 2.8.4. Zone IV. "Hybrid" Type of Development 79
- 2.8.5. Zone V. Predominantly Intensive Development 80
- 2.8.6. Zone VI. Purely Intensive Development 81
- 2.8.7. Zone VII. Absolutely Intensive Development 82
- 2.9. Survey of the Process of Transition – The Acceleration of Aggregate Efficiency 83
- 2.10. The Transitory Processes 85
- 2.11. The Enterprises and the Scale of Intensification 88
- 2.12. Economy of the Past Labour and the Transition to Higher Stages of Intensification 92
 - 2.12.1. The Marxian Theory of Release of Capital and the Tendencies of Development of Material-Output Ratio 95
 - 2.12.2. Critique of the Traditional Concept and Tendencies of Value-Structure of the Product 97
 - 2.12.3. Formulations of the Theory in the Model of Intersectoral Relations 100
- 2.13. On the Analysis of the Intensification Process and its Principal Connections in Particular Stages (Zones) 105
 - 2.13.1. On the Analysis of the Tendencies of Material-Output Ratio and of the Process of Release of Capital in the Developed Capitalist Countries 107
 - 2.13.2. Tendencies in Current Prices 109
 - 2.13.3. Tendencies in Constant Prices 116
 - 2.13.4. An Attempt to Quantify the Marxian Process of Release of Constant Capital 119
- 2.14. The Scientific Technical Progress and the Strategy of the Intensification Process 122
 - 2.14.1. The Necessity to Integrate the Scientific-Technical and Social-Economic Forecasts 124
 - 2.14.2. Forecasting of the Alternatives of Dynamism of Efficiency 126
- 2.15. Potential Contradictions and Connections of the Intensification Process and the Increase of Effectiveness 134

Chapter III *Measuring The Dynamism of Aggregate Efficiency* 139

- 3.1. Formulation of the Problem 140
- 3.2. Discussion of Objections to the Aggregate (Synthetic) Indicators 143
- 3.3. The Social Productivity of Labour: Measurement of Efficiency with the Costs in Labour-Units 147
- 3.4. Measurement of Efficiency with the Costs in Value-Units 151
- 3.5. Measurement of Efficiency with the Costs in Production-Type Prices 153
- 3.6. The Criterion of Aggregate Efficiency as for Sectoral Level 156
 - 3.6.1. Note on the Standards of Efficiency of Productive Sources 162
 - 3.6.2. The Dynamism of the Indicator of Aggregate Efficiency 165
 - 3.6.3. The Pyramidal System of Efficiency Indicators 168
 - 3.6.4. The Divisia's Index of Aggregate Efficiency 171
 - 3.6.5. The "Dual" Relation for the Growth of Aggregate Efficiency 174
 - 3.6.6. The Absolute Change of Efficiency 175
 - 3.6.7. Input – Output Model and the Measuring of Synthetic Effectiveness 176
- 3.7. Comparison With Other Approaches 178
 - 3.7.1. The Approach Based on the Production Function 178
 - 3.7.2. The Approach Based on the Distribution of National Incomes 183
 - 3.7.3. To measure in Gross or Net Production? 186
- 3.8. On measuring the Input of Resources (Explanatory Note) 191
- 3.9. Local Criteria of Total Efficiency 199

3.9.1.	The Dynamics of Net Output	200
3.9.2.	The Indicators Based on Net Output	201
3.9.3.	Value Added	203
3.9.4.	Profit	204
3.9.5.	Rate of Profit	205
3.9.6.	Net Profit	206
3.9.7.	Share of Profit in Output	208
3.9.8.	Brief Summary	209
3.9.9.	Complicating Factors between Total and Local Efficiency	209
3.9.10.	Unit Cost Criterion	213
3.9.11.	Valuation of Capital Assets and Local Criteria of Efficiency	215
Chapter IV <i>Strategy of Intensification, system of Indicators of the Plan and Improvement of the Economic Mechanism</i> 218		
4.1.	The Criterion of Effectiveness: The Role of Quantities and Prices	219
4.2.	The System of Planned Management, the Indicators of the Plan and the Criteria of Effectiveness	224
4.3.	The Economic Mechanism and the Conversion of Some Indicators into Specific Criteria of Behaviour	228
4.4.	The Survey of Past Development	228
4.4.1.	On the Analysis of the System of Indicators of Fulfilment Control of One-Year Plan as a Whole	230
4.4.2.	On the Analysis of the System of Indicators of Effectiveness for the Elaboration of the Five-Year Plans Proposals	235
4.5.	The Decentralized Mechanism and the Problems of Effective Behaviour of the Enterprises	237
4.6.	The Role of the Effectiveness Criteria in the Plan Formation	244
4.7.	On the Synthesis of Use-Value and Value in the Economic Mechanism	247
4.8.	The Directions of Synthesis	249
4.8.1.	The System Interlinkage of Quantities and Prices	250
4.8.2.	Improvements of the Price System	254
4.8.3.	The Synthesis of Direct and Indirect Tools of Material Interest	256
4.9.	Notes on the Technology of the Plan Formations	259
4.10.	The Differentiation of the Effectiveness Criterion and the Segments of the Economy	262
4.11.	The Plan Formations and Evaluating Role of the Criteria of Effectiveness	268
	Notes	269
	Bibliography	307
	Register	319

Obsah

Úvod 5

Kapitola 1 *Kritérium ekonomické efektivity společenské výroby za socialismu a jeho vnitřní struktura* 8

- 1.1. Hospodárnost 11
- 1.2. Dynamika hospodárnosti 14
- 1.3. Mnohoznačnost kritéria hospodárnosti 16
- 1.4. Stručně shrnutí z hlediska ekonomicko-matematických modelů výroby 19
- 1.5. Uspokojení potřeb a měření společenské užitečnosti 22
 - 1.5.1. Výchozí metodologická poznámka 23
 - 1.5.2. Společenská a individuální užitná hodnota 26
 - 1.5.3. Užitná hodnota a společenská užitečnost (užitečný efekt) 28
- 1.6. Relativní metoda měření užitečného efektu – interpretační poznámka 30
- 1.7. Základní vztahy ve stavu optimální hmotě hodnotové proporcionality 33
- 1.8. Dva základní přístupy k měření společenské užitečnosti 35
- 1.9. Nerovnováha a oceňovací procesy 36
- 1.10. Ceny plánované vybilancovanosti a míra užitečných efektů 40
- 1.11. Rovnovážné myšlení v nerovnovážných situacích 43
- 1.12. Dynamický aspekt a relativní měření 48
- 1.13. Společenská užitečnost ex ante a ex post 49

Kapitola 2 *Přechod od extenzivního typu k intenzivnímu typu růstu společenské výroby a technologie procesu intenzifikace* 52

- 2.1. Výroba a zdroje – uvolňování růstové souvztáznosti 53
- 2.2. Přechod k převážně intenzivnímu typu rozvoje 55
- 2.3. Teorie intenzivního rozvoje a prognózy hospodářského vývoje 58
- 2.4. Kritérium intenzifikace a intenzivního hospodářského růstu 59
- 2.5. Některé otevřené otázky měření stupně intenzifikace 64
- 2.6. Částečná a všestranná intenzifikace 67
- 2.7. Zvyšování kvality výrobků – intenzivní faktor růstu výroby 70
- 2.8. Klasifikace fází (zón) intenzifikace reprodukčního procesu 74
 - 2.8.1. Zóna I. Absolutní extenzivní rozvoj 75
 - 2.8.2. Zóna II. Čistý extenzivní rozvoj 77

- 2.8.3. Zóna III. Převážně extenzivní rozvoj 78
 - 2.8.4. Zóna IV. "Hybridní" typ rozvoje 79
 - 2.8.5. Zóna V. Převážně intenzivní rozvoj 80
 - 2.8.6. Zóna VI. Čistý intenzivní rozvoj 81
 - 2.8.7. Zóna VII. Absolutní intenzivní rozvoj 82
 - 2.9. Celková charakteristika procesu přechodu – akcelerace souhrnné hospodárnosti 83
 - 2.10. Přechodné (tranzitní) procesy 85
 - 2.11. Podniky a stupnice intenzifikace 88
 - 2.12. Ekonomie práce minulé a přechod k vyšším fázím procesu intenzifikace 92
 - 2.12.1. Marxova teorie uvolňování (resp. vázání) kapitálu a tendence vývoje materiálové náročnosti 95
 - 2.12.2. Kritika tradičního pojetí a tendence vývoje hodnotové struktury podniku 97
 - 2.12.3. Formalizace teorie v modelu meziodvětvových vztahů 100
 - 2.13. Nástin analýzy intenzifikačního procesu a jeho hlavních vazeb v jednotlivých fázích (zónách) 105
 - 2.13.1. Analýza vývoje materiálové náročnosti a procesu uvolňování kapitálu ve vyspělých kapitalistických zemích 107
 - 2.13.2. Vývoj v běžných cenách 109
 - 2.13.3. Vývoj ve stálých cenách 116
 - 2.13.4. Pokus o přímou kvantifikaci Marxova procesu uvolňování konstantního kapitálu 119
 - 2.14. Vědeckotechnický pokrok a strategie procesu intenzifikace 122
 - 2.14.1. Nutnost integrace vědeckotechnických a sociálně ekonomických prognóz 124
 - 2.14.2. Prognózování variant dynamiky hospodárnosti 126
 - 2.15. Možné rozpory a souvislosti procesů intenzifikace a zvyšování efektivity 134
- Kapitola 3 *Měření dynamiky souhrnné hospodárnosti* 139
- 3.1. Formulace problému 140
 - 3.2. Diskuse námitek proti souhrnným (syntetickým) ukazatelům 143
 - 3.3. Společenská produktivita práce – souhrnná hospodárnost při vyjádření nákladů v pracovních měrových jednotkách 147
 - 3.4. Souhrnná hospodárnost při vyjádření nákladů v peněžních jednotkách hodnotového typu 151
 - 3.5. Souhrnná hospodárnost při vyjádření nákladů v cenách výrobního typu 153
 - 3.6. Kritérium souhrnné hospodárnosti pro odvětvovou (střední) úroveň 156
 - 3.6.1. Poznámka k normativům efektivity výrobních zdrojů 162
 - 3.6.2. Dynamika ukazatele souhrnné hospodárnosti 165
 - 3.6.3. Pyramidová soustava ukazatelů hospodárnosti 168
 - 3.6.4. Divisiův index souhrnné hospodárnosti 171
 - 3.6.5. „Duální“ vztah pro růst souhrnné hospodárnosti 174
 - 3.6.6. Absolutní změna hospodárnosti 175
 - 3.6.7. Meziodvětvová bilance a měření syntetické efektivity 176
 - 3.7. Komparace s jinými přístupy 178
 - 3.7.1. Přístup založený na produkční funkci 178
 - 3.7.2. Přístup založený na rozdělování společenského produktu 183
 - 3.7.3. Měření na základě hrubé nebo čisté produkce? 186
 - 3.8. Měření vstupů výrobních zdrojů (interpretací poznámka) 191
 - 3.9. Lokální kritéria souhrnné hospodárnosti 199
 - 3.9.1. Dynamika čisté produkce 200
 - 3.9.2. Ukazatele založené na čisté výrobě 201

- 3.9.3. Dynamika hodnoty přidané zpracováním 203
- 3.9.4. Dynamika masy zisku 204
- 3.9.5. Dynamika rentability 205
- 3.9.6. Dynamika masy čistého zisku 206
- 3.9.7. Dynamika rentability výkonů 208
- 3.9.8. Stručné shrnutí dosavadního výkladu 209
- 3.9.9. Faktory komplikující vztah mezi dynamikou odvětvové a lokální hospodárnosti 209
- 3.9.10. Kritérium snižování vlastních nákladů na jednici produkce 213
- 3.9.11. Lokální kritéria hospodárnosti a problém ocenění fondů 215

Kapitola 4 Strategie intenzifikace, soustava ukazatelů plánu a zdokonalování hospodářského mechanismu 218

- 4.1. Kritérium efektivity: úloha naturálních a hodnotových ukazatelů 219
- 4.2. Soustava plánovitého řízení, ukazatele plánu a kritéria efektivity 224
- 4.3. Hospodářský mechanismus a přeměna některých ukazatelů v specifická kritéria chování 228
- 4.4. Stručná charakteristika minulého vývoje 228
 - 4.4.1. Nástin analýzy soustavy ukazatelů kontroly plnění ročního plánu jako celku 230
 - 4.4.2. Nástin analýzy soustavy ukazatelů efektivity pro vypracování návrhů pětiletých plánů 235
- 4.5. Decentralizované mechanismy a problémy s efektivním chováním podniků 237
- 4.6. Plánovní funkce kritérií efektivity a problémy její aktivizace 244
- 4.7. Syntéza užité hodnoty a hodnoty v hospodářském mechanismu 247
- 4.8. Dva směry syntézy 249
 - 4.8.1. Systémové propojení naturálně věcných a hodnotových kritérií 250
 - 4.8.2. Zdokonalování cenového systému 254
 - 4.8.3. Syntéza přímých a nepřímých nástrojů v hmotné zainteresovanosti 256
- 4.9. Poznámka k technologii tvorby plánu 259
- 4.10. Diferenciace kritéria efektivity a segmenty ekonomiky 262
- 4.11. Plánovní a hodnotící funkce kritérií efektivity 268

Poznámky 269

Seznam literatury 307

Rejstřík 319